

Cumhuriyetçi Liberalizm: Özgürlükten Sorumluluğa Bir Yol

Cumhuriyetçi liberalizm kavramı son dönemde dünyada sıklıkla tartışılan kavramların başında geliyor. Cumhuriyetçilik ve liberalizm arasında makul bir ilişki kurabilmenin hatta bu iki kavram arasında eklettik bir sentez oluşturabilmenin de kapılarını açıyor.

Cumhuriyetçi liberalizme neden ihtiyaç duyulduğu meselesi de ayrı bir parantez. Neoliberalizmin özellikle son on yılda dünyanın birçok yerinde yarattığı sosyal huzursuzluk ve siyasal yetersizlik cumhuriyetçi liberalizmi de gündeme taşıdı zira özgürlükçü demokrasilerde ortaya çıkan kriz ancak bu şekilde telafi edilebilirdi.

Bu yeni kavram, liberalizmin bireysel özgürlük, insan hakları, serbest piyasa ve mülkiyet hakkı gibi temel şiarlarını cumhuriyetçi felsefenin siyasal katılım, aktif yurttaşlık, sosyal dayanışma ve kamusal sorumluluk gibi kavramlarının denetimine tabi tutuyor.

Böylelikle bireysel özgürlükten toplumsal sorumluluğa, ferdî serbestiyetten erdemli yurttaşlığa, kişisel bencillikten toplumsal dayanışmaya, denetimsiz haklardan denetimli ödevlere dönüşün de yolu açılıyor. Bireysel özgürlükleri koruyarak ve fakat sınırlandırarak, ortak iyiye ve kamu yararına dair sorumluluğumuzu bizlere yeniden hatırlatıyor.

Liberalizmin tarihsel ve felsefi kökeni ile cumhuriyetin tarihsel ve felsefi kökeni elbette oldukça farklı yerlere işaret ediyor. Liberalizmin fikir babaları John Locke, Stuart Mill, Immanuel Kant, Thomas Hobbes gibi isimler. Bu isimler insan haklarının doğuştan gelen temel evrensel haklar olduğuna inanıyor ve bireysel özgürlüğün bu hakların garantörü olduğunu düşünüyor.

Cumhuriyet ve cumhuriyetçilik ilk olarak Antik Roma döneminde izlerine rastladığımız bir kavram; Cicero ve Seneca özellikle bu kavramın geleneksel temsilcileri olarak biliniyor. Vatandaşlık üzerinden aktif siyasal katılım, yurttaşların egemenliği, despotik yönetimin meşruiyet, hukuk ve kanunilikle sınırlandırılması gibi temel değerler üzerinden gelişiyor.

Cumhuriyet ve cumhuriyetçilik vatandaşlık temelli faillik, toplumsal dayanışma, ortak iyi, kamu yararı gibi meseleleri daha çok önceliyor. Modern dönemlerin başında yine Machiavelli ve Rousseau bu kavramların abide temsilcileri olarak görülüyor.

Cumhuriyetçi liberalizm ise liberalizmin bireysel bencillik, sınırsız özgürlük gibi aşırılıklarını ve hastalıkların cumhuriyetçilikle törpülemeyi amaçlıyor diyebiliriz. Philip Pettit yine bu kavramın yeni temsilcilerinden sayılabilir. *Freedom from domination* yani baskıdan özgürlüğe ya da egemenlikte özgürlüğe mottosuyla biliniyor. Bu konuda Ahu Tunçel ve Efe Baştürk yine bizdeki değerli çalışmalarıyla biliniyor.

Bireysel özgürlük ve özerkliğin tamamen bir dış müdahalesizlikle yani negatif özgürlük teziyle kurulamayacağını iddia ediyor. Müdahalesizlik toplumsal hayatta özgürlük yerine keyfi ilişkiler doğuruyor. Keyfi, lokal ve yerel güç odakları özgürlüğü tahrip ederek menfi bir patronaj ilişkisi etrafında baskılıyor. Bunun engellenmesi için aşkın ve meşru bir egemen güce ihtiyacımız var ki bu da cumhuriyet temelli hukuk devleti olarak karşımıza çıkıyor.

Cumhuriyet değerlerine sahip bir hukuk devletinin insana ve hayata dair mutlak garantörlüğü aslında bireyleri ve vatandaşları gerçek anlamda özgür kılmanın en önemli şartı sayılabilir.

Somut örneklerle ifade etmek gerekirse, sabi bir kız çocuğunun doğal özgürlük halinden fedakârlık ederek belirli bir rıza ve sözleşmeyle cumhuriyet ve devletin güvenilirliğine sığınması onun özgürlüğünü daha sahici, gerçekçi ve emniyetli kılıyor. Böylece bu sabi kız

çocuğu aşiretlerden, tarikatlardan, çetelerden cumhuriyetçi hukuk devletinin aşkın otoritesi sayesinde güvenle korunuyor ve özgürlüğünü daha gerçekçi şekilde kullanabiliyor.

Yine bir başka somut örnek, bir sermayedarın işletmesini haraç çetelerinden, mafyöz yapılardan, şehir eşkıyalarından koruyabilmesi için meşru bir cumhuriyetçi hukuk devletine sığınması elzem hale geliyor. Böylece sermayedar cumhuriyetle yaptığı bu rızaya dayalı sözleşme sayesinde kavuştuğu bireysel özgürlük ve işletme güvenliği ile işini sağlıklı biçimde yapabiliyor.

Özetle, Philip Pettit bireysel özgürlüğün teminatı olarak cumhuriyet etrafında şekillenen hukuk devletini işaret ediyor. Bireysel özgürlüklerin hem tekinsiz toplumsal ilişkilerden korunması hem de menfi güç odaklarından arındırılması için hukuk devletini öneriyor. Hukuk devletinin idari felsefesini ise cumhuriyetçi liberalizme yaslıyor. Bizlere özgürlük ve güvenlik, haklar ve ödevler, serbestlik ve sorumluluk temelinde bir denge vadediyor.

Demokrasinin yapısal krizlerini aşmak için cumhuriyet ve liberalizm arasında böylesi bir dengeye ve sınırlanmaya ihtiyacımız olduğu aşikâr. Sadece bizim değil, tüm dünyanın bu ihtiyacı giderek daha fazla can sıkıcı hale geliyor.

Neoliberalizmin özellikle son on senede gerek memlekette gerekse dünyada yarattığı sosyal, siyasi ve kurumsal yıkım çok fazla yeni tartışmayı da gündeme getirdi.

Bireysel özgürlüklerin aşırı duyarlılıklarla eklenerek yarattığı menfi hayatlar büyük bir bencillik, yalnızlık ve nihilizm doğurdu.

Sosyal adaletsizlik arttı, gelir dağılımı vatandaş aleyhine ve fakat sermayedar lehine gelişti. Sermayedarların kayırmacı ahbap çavuş kapitalizmine dayalı iş yapma biçimleri rüşvet, yolsuzluk ve kayırmacılık ile tüm bürokratik kurumları ve bürokrasi geleneğini iğfal etti.

Uluslararası göç ve göçmenlik sorunu hem büyüdü hem hızlandı. Hemen her yerde neoliberal demokrasi hegemonyasına dayalı normsuz bir küreselleşme tahakkümü altında çeşitli çatışmalar ve savaşılar doğdu. Mazlum insanların çığılıkları türlü coğrafyalardan yükselmeye başladı.

Sonuç olarak, neoliberalizme dayalı menfi komplikasyonlar bireysel özgürlükleri, insan haklarını, piyasa ekonomisini, kurumsal devlet kapasitesini yerle yeksan etti. Aktif vatandaşlığın, sosyal dayanışmanın, toplumsal sorumluluğun, ortak iyinin ve kamu etiğinin, kurumsal hukuk devletinin yeniden kurulması artık elzem hale geldi.

Elbette bu tepkisellik bizleri despotik ve totaliter arayışlara götürmemeli hatta tüm bu hakları, özgürlükleri ve kazanımları öylesine feda edemeyiz. Onları yalnızca ortak bir norma bağlamak gerekiyor; ihtiyaç duyduğumuz şey budur.

İşte cumhuriyetçi liberalizm bize bunu vadediyor; denemeye değmez mi?

Kutlu Kağan Dalkılıç, "Cumhuriyetçi Liberalizm: Özgürlükten Sorumluluğa Bir Yol"

<https://www.fikirtepedi.com/siyaset/cumhuriyetci-liberalizm-ozgurlukten-sorumluluga-bir-yol/> (Yayın Tarihi: 14 Ekim 2024).